

'Je kunt niet eens rustig gek wezen'

Kerst 1940. Gewonde Duitse soldaten liggen lachend in hun ziekbed in het midden van de feestzaal in het hoofdgebouw. Eromheen, aan lange versierde tafels, zitten militairen en verplegend personeel. Even schiet een kerstman door het beeld, alleen als zodanig herkenbaar dankzij een opgeplakte witte baard. Zwaaiend en lachend komt Rijkscommissaris Arthur Seyss Inquart binnen om eveneens aan te schuiven voor het kerstdiner in het Marine Lazarett, ofwel de St. Willibrordusstichting in Heiloo.

Dit historische fragment uit een Polygoonjournaaluitzending maakt deel uit van de expositie 'Willibrord in de schaduw van Mars' die momenteel te zien is in de Verhalenkamer Willibrordus. Een tentoonstelling in woord, beeld en geluid, over de psychiatrische instelling in de Tweede Wereldoorlog.

29 april 1940. Het hoofdgebouw en de kerk op het Willibrordusterrrein in Heiloo worden opgeleverd, waarmee de bouw van een inrichting voor geesteszieken - het gros van de gebouwen op het terrein stamt uit de jaren '30 - is afgerond. Slechts elf dagen vielen de Duitsers Nederland binnen en al snel confisqueren de Duitse bezetters delen van de gebouwen op het terrein, dat op dat moment 120 broeders

van de orde van Onze Lieve Vrouw van Lourdes en 650 'mannelijke zenuw- en geesteszieken' herbergt.

Psychoten

Tot en met 1942 zijn het Willibrordusterrrein en alle gebouwen grotendeels in Duitse handen. „Alleen het Pauluspaviljoen aan de Ypesteinerlaan niet”, vertelt Merijn van Hoorn, vrijwilliger van de Verhalenkamer. „Daar zaten de psychoten, daar bleven ze vandaan.” Het psychiatrisch ziekenhuis is dan omgedoopt tot Marine Lazarett, oftewel marinehospitaal, waar de Duitsers hun gewonden en zieken verzorgen. „Er hebben enkele duizenden gewonden gelegen”, weet Van Hoorn. „Ook geallieerde slachtoffers en verzetsmensen. De ethiek schreef de Duitsers voor hen ook te verzorgen, maar het laat zich raden wat er daarna met ze gebeurde.”

Evacuatie

Voor patiënten en personeel was het een heftige periode, die begon met de eerste evacuatie van patiënten in juli 1940. „In eerste instantie naar Duin en Bosch in Baksum”, vertelt landgoedbeheerder Nico Adrichem, die samen met Van Hoorn en coördinator Edith Binninga van de Verhalenkamer de expositie heeft samengesteld. Grotendeels te voet gingen de patiënten en hun verzorgers naar Baksum, waar ze werden opgevangen

in de koloniehuisen St. Antonius en De Eenheid. „Maar Duin en Bosch werd in 1942 ook gevorderd door de Duitsers, toen volgde evacuatie naar Woensel en naar Huize Voorburg in Vught.” De soms heftige en chaotische taferelen rondom de evacuatie ontlokten aan een van de patiënten de klacht dat 'men tegenwoordig niet eens meer rustig gek kan wezen'.

Schaarste

In Vught leefden de patiënten en medewerkers onder steeds erbarmelijker omstandigheden. Adrichem: „De overbevolking, slechte huisvesting en schaarste aan medicijnen en voeding, zorgden voor relatief veel sterfgevallen.” Van Hoorn: „Toch was het ook weer niet schrikbarend meer dan in 'gewone' jaren.”

Intussen ging in Heiloo het leven 'gewoon' door, zij het dat er bij de stichting nauwelijks psychiatrisch patiënten meer te vinden waren en er vooral Duits werd gesproken.

„Er werden in de keuken regelmatig eenpansmaaltijden bereid, die de Heilooërs hier dan samen met de Duitsers mochten komen nuttigen”, vertelt Adrichem. „En kinderen uit de buurt kwamen vaak kijken naar de Duitsers die hier op wacht stonden en kregen dan een snoepje”, voegt Van Hoorn toe.

Aversie tegen de Duitsers was er ook. Zo vertikte geneesheer-directeur Barnhoorn het in 1941 aanwe-

'Marine Lazarett 4km' staat op een van de vele richtingaanwijzers nabij de Alkmaarse Molen van Piet, met daarachter twee Duitse soldaten.

zig te zijn bij de opening van het zwembad dat de Duitsers op het terrein hadden aangelegd. Een plechtigheid die voor Seyss Inquart overigens aanleiding was voor nog een bezoek aan Heiloo.

'Held'

Willibrordus ontving in die tijd dus tot tweemaal toe een van Hitlers trouwste volgelingen. „En we hadden hier een held”, vertelt Van Hoorn. En dat 'held' bedoelt hij sarcastisch, zo blijkt als hij een foto

De Verhalenkamer Willibrordus in Heiloo herbergt een tentoonstelling over de **St. Willibrordusstichting** in de oorlogsjaren.

Van zelf tegen zweetvoeten tot Duits uniform

Een vitrine vol zorgattributen uit de jaren '40 - inclusief potje zelf tegen zweetvoeten - verslagen van broeders, een Duits verpleegstersuniform, tientallen foto's, een filmfragment; ze schetsen een indringend beeld van de St. Willibrordusstichting in oorlogstijd.

In samenwerking met onder meer de Historische Vereniging Heiloo en Museum Bunker Alkmaar '40-45 is de expositie 'Willibrordus in de schaduw van Mars' tot stand gekomen. De tentoonstelling is tot eind oktober te zien in de Verhalenkamer op het Willibrordusterrrein. Op 26 oktober is in de naastgelegen zaal Strandwal de lezing 'Passie voor vrede' van Heilooër Jan Kraakman. Hij vertelt aan de hand van voorwerpen over zijn ervaringen tijdens de vredesmissie in Irak. Aanvang 20 uur, in verband met gelimiteerd aantal plaatsen alleen toegang na opgave via info@verhalenkamerwillibrordus.nl.

De Verhalenkamer, dinsdag tot en met zaterdag open 10-16 uur. verhalenkamerwillibrordus.nl

• Kinderen uit de buurt kwamen vaak kijken naar de Duitsers die op wacht stonden en kregen dan een snoepje

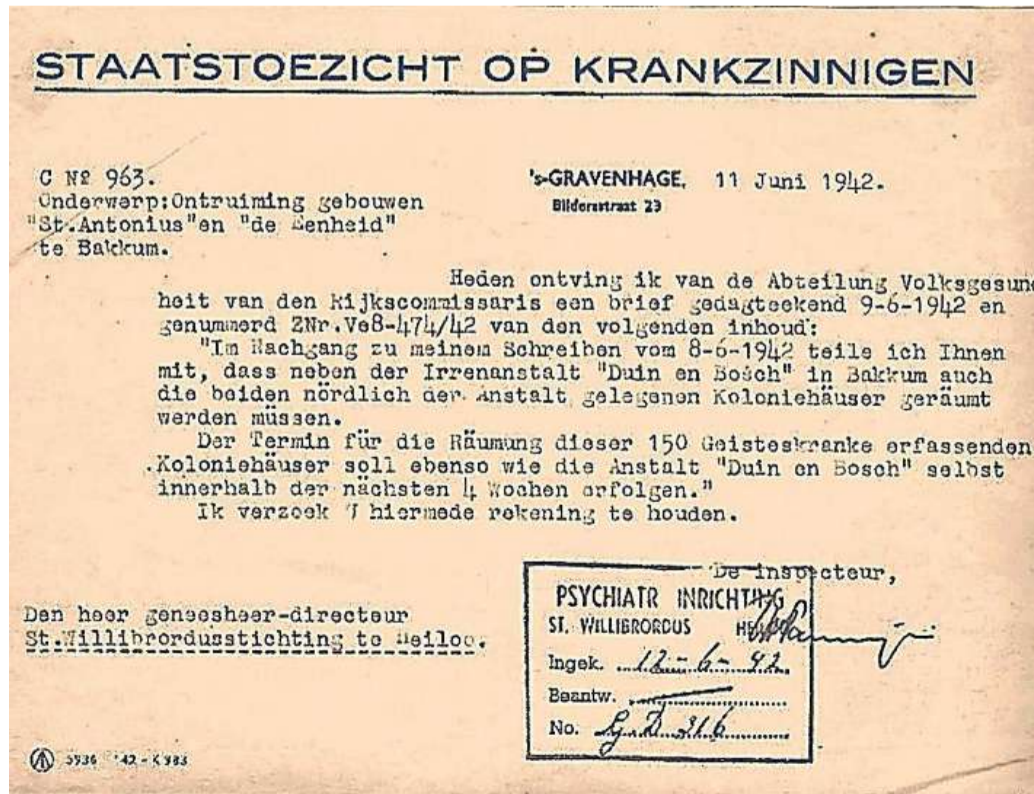
Gevraagd voor het Marine Lazarett te Heiloo eenige Werkmeisjes.

Leeftijd 20-30 jaar. Hoog loon!
Directe. aanmelding op Donderdag 28 Augustus a.s. tusschen 9 en 10 uur aan het Gewestelijk Arbeidsbureau Alkmaar, afdeling Vrouwelijke Beroepen, Doelenstraat 30.

Ook voor een Duits marinehospitaal was gewoon personeel nodig, zo blijkt uit deze vacature.

De St. Willibrordusstichting als Marine Lazarett in de oorlogsjaren. De Duitsers hingen later op het dak van de koepel nog een doek met een groot rood kruis erop.

Het bevel tot ontruiming van de koloniehuisen van Duin en Bosch, waar op dat moment enkele honderden patiënten van Willibrordus waren ondergebracht.
BRON: HEILOO, EEN DORP IN OORLOGSTIJD

Arthur Seyss Inquart komt de feestzaal binnen voor het kerstdiner van 1940.
BEELD UIT POLYGOONJOURNAAL

Gevechtspiloot Heinz Vinke (links) bij zijn ontslag uit het Marine Lazarett, geflankeerd door charmante verpleegsters en twee hoge Duitse militairen.